

LA COMPLEXITAT DE L'ESTABLIMENT DEL VINCLE AFECTIU EN EL SI D'UNA FAMÍLIA ADOPTIVA

PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA

TREBALL DE FI DE GRAU

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

Grau en Educació Social

AUTORIA: Sandra Benet Arnau

TUTORIA: Susana Cantalejo Rodríguez

Curs 2023-2024

Al nostre fill Vània, amb qui va començar tot...

Figura 1

La trobada

Nota: El meu marit i jo amb el nostre fill, just el dia que el vam conèixer (07/09/2009).

Te queremos a ti, tal como eres, y te queremos con tu presente y con tu pasado...

José Ángel Giménez

«Indómito y entrañable»

AGRAÏMENTS

Són tantes les persones que agraeixo el suport i els aprenentatges per a la realització d'aquest treball que mai acabaria.

En primer lloc, agrair a la UOC l'oportunitat que ens dóna a les persones com jo, que tenim una edat, d'estudiar i aconseguir un títol universitari compaginant la vida familiar amb els estudis. Oferir-me consultores vocacionals com la Míriam Carrasco i la Gemma Sambola, que em van ajudar a fer el clic definitiu en la comprensió de la globalitat de l'Educació Social. Agraeixo també, en especial, el suport de la Susana Cantalejo, tutora d'aquest Treball de Final de Grau, per la seva paciència a l'hora d'assessorar-me en el procediment de la revisió bibliogràfica i per haver respectat en tot moment la temàtica triada. No són menys rellevants els recursos pedagògics rebuts en cadascuna de les assignatures del grau, tots ells m'han ajudat a veure el món des d'una altra perspectiva.

En segon lloc, les meves amigues de la universitat, per escoltar els meus *podcasts* per whatsapp durant tot el grau, per orientar-me amb els dubtes acadèmics i escoltar els meus problemes personals. Gràcies Anna Mora, Sílvia Capafons, Jèssica Trave, Núria Muñoz, Mercè Pascual, Samanta Peláez. I a la Manoli Chaparro i la Rita Mercadé per fer pinya plegades en aquest final de grau tan complicat. També a la Marta Ausona, encara que no sigui companya de la universitat, agraeixo tenir-la al costat sempre quan la necessito.

En tercer lloc, moltíssimes gràcies a la Coral Orpí i al Xavier Garcia, professionals de l'adopció que ens han guiat en la cura i acompanyament del nostre fill, i han estat un pilar important en la comprensió dels vincles afectius familiars adoptius.

En quart lloc, voldria nomenar a aquelles persones i amigues que han promogut que jo tirés endavant aquest treball. Parlo de mares adoptives i adults/es adoptats/des, que amb les seves vivències personals m'han ajudat a entendre i prendre consciència de la realitat de l'adopció, de la nostra realitat familiar. Entre les mares: Claudia Antelo, Marta Fernández, Eva Valls, Marta Gaude, Olga Anda, Esther Caballé. Les veus dels i les adoptades adultes han estat un referent per als meus aprenentatges, sense elles aquesta revisió mai hauria estat possible: Mark Hagland, Vandita Garcia, Cari Mc Cay, Montserrat Anguiano, Beatriz Benítez. També dedico aquest treball a tots/es els infants i adolescents adoptats/des i als/les que viuen en centres residencials de protecció a la infància.

Finalment, no puc obviar les persones que més estimo i que m'han recolzat durant tot el procés universitari: Amador i Vània, marit i fill.

ÍNDIX

1. RESUM / ABSTRACT.....	5
2. INTRODUCCIÓ.....	6
2.1. Objectius que s'anhelen aconseguir.....	6
2.1.1. Objectiu general.....	7
2.1.2. Objectius específics.....	7
3. MARC TEÒRIC.....	7
3.1. La importància del vincle en les relacions humanes.....	8
3.2. Contextualització de l'adopció.....	9
3.2.1. L'infant adoptat.....	10
Identitat i orígens.....	11
Adversitat primerenca.....	11
Les institucions residencials de protecció a la infància.....	12
3.2.2. La família adoptiva.....	14
Factors de risc relacionats amb les famílies adoptives.....	15
Suport professional post-adoptiu.....	17
4. DISSENY DE LA RECERCA I METODOLOGIA.....	19
4.1. Estratègia de cerca i selecció d'obres literàries i articles acadèmics.....	20
5. RESULTATS.....	27
5.1. Complexitat de la relació intrafamiliar en el sí de la llar adoptiva.....	27
5.2. L'educador/a social com a suport professional.....	30
5.2.1. Acompanyament institucional.....	30
5.2.2. Acompanyament sociofamiliar.....	30
6. DISCUSSIÓ.....	31
7. CONCLUSIONS.....	34
8. BIBLIOGRAFIA.....	36

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1: La trobada.....	1
Figura 2: Iceberg de l'adopció.....	17
Figura 3: Diagrama de flux.....	21

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1: Identificació dels temes i les categories de la revisió bibliogràfica.....	26
---	----

1. RESUM / ABSTRACT

Resum: Gràcies al recull de fonts teòriques i acadèmiques, la revisió bibliogràfica presentada aprofundeix en la dificultat d'aferrament, que cada vegada més es troben les famílies adoptives. Concretament, posa el focus entorn a les particularitats de l'adoptat i l'adoptant, amb l'objectiu d'arribar a possibles conclusions que expliquin on s'origina la complexitat de l'establiment dels vincles afectius en el si d'una família per adopció. És per això que la revisió fa una especial referència al dret de l'infant a tenir una família, al valor del vincle afectiu primerenc, i en conèixer les particularitats de l'infant adoptat i de la família adoptiva. De manera que, es pretén informar sobre les diferents causes que originen la dificultat dels vincles afectius en la llar adoptiva. Pel que fa a l'infant adoptat, la manca d'aferrament amb la primera figura vincular, patir situacions traumàtiques i el pas per institucions residencials de protecció a la infància poden afectar en el seu desenvolupament físic, cognitiu i emocional. Quan a la família adoptiva, la no contemplació d'aquestes adversitats primerenques, exercir un model de criança inflexible, les altes expectatives, etc. poden generar situacions de malestar i distanciament amb els fills/es adoptats. En definitiva, els resultats del treball assenyalen la importància de divulgar aquesta informació, especialitzada en adopció, vincle i trauma, doncs tenir-la és convenient per a exercir un millor acompanyament a l'infant adoptat.

Paraules clau: Adopció, Vincle afectiu, Infant, Família, Adversitats Primerenques.

Abstract: Thanks to the compilation of theoretical and academic sources, the bibliographical review presented delves into the difficulty of attachment, which adoptive families are increasingly encountering. Specifically, it focuses on the particularities of the adoptee and the adopter, with the aim of arriving at possible conclusions that explain where the complexity of emotional bond within an adoptive family originates. The review therefore makes special reference to the child's right to a family, to the value of early bonding, and to knowing the particularities of the adopted child and the adoptive family. Thus, the aim is to inform about the different causes of bonding difficulties in the adoptive home. As far as the adopted child is concerned, the lack of attachment with the first bonding figure, suffering traumatic situations and the time spent in residential institutions for the protection of children can affect his or her physical, cognitive and emotional development. As for the adoptive family, not contemplating these early childhood adversities, exercising an inflexible upbringing model, high expectations, etc. can generate situations of discomfort and distancing with the adopted children. In short, the results of the study point to the importance of disseminating this information, specialised

in adoption, bonding and trauma, as it is convenient to have it in order to better accompany the adopted child.

Keywords: Adoption, Emotional Bond, Child, Family, Early Childhood Adversities.

2. INTRODUCCIÓ

La complexitat de l'establiment del vincle afectiu en el si d'una família adoptiva és una revisió bibliogràfica que, mitjançant un extens ventall d'autors/es, teories i pensaments especialitzats en adopció, vincle i trauma, aspira aprofundir sobre quines poden ser les causes que originen la dificultat de l'aferrament intrafamiliar adoptiu.

Particularment, el treball presentat pretén endinsar-se en el vincle afectiu primerenc i és qüestiona si aquest pot influir en el desenvolupament dels infants i adolescents adoptats (a partir d'ara infants adoptats) i en les relacions de distanciament amb els pares adoptius (d'ara en endavant família adoptiva). Igual que la pèrdua dels orígens biològics i el tracte rebut en les institucions residencials de protecció a la infància. Tanmateix, inserir en la família adoptiva, si la seva actitud davant el fill/a adoptat i el poc coneixement en adopció pot influir en la construcció del vincle afectiu. Finalment, esbrinar si el suport professional especialitzat en adopcions, vincle i trauma pot esdevenir una mesura de suport, conscienciació i apropament dins de la llar adoptiva.

Així doncs, l'aspiració d'aquesta revisió bibliogràfica és la de certificar i divulgar la situació en la qual es troben les famílies per adopció, la vulneració dels infants adoptats i la necessitat de què siguin vistes les seves realitats. Que aquelles persones adultes que s'ocupen de la seva cura i protecció no passin per alt aquesta vulnerabilitat, i siguin capaces d'acompanyar des de l'amor i la compassió, amb suport professional especialitzat, sempre i quan sigui necessari.

A l'efecte d'acomplir amb aquestes premisses, la revisió bibliogràfica planteja una sèrie d'objectius clars, assolibles i lligats a la problemàtica de la recerca. Objectius que han de donar sentit i coherència al treball, per així possibilitar la seva comprensió final.

2.1. Objectius que s'anhelen aconseguir

Considerant que els objectius són el resultat i les metes que es volen aconseguir amb l'execució d'un treball prèviament planificat, convé remarcar que aquests han de ser visibles, viables i adients a la revisió, i tenir present la finalitat i realitat de la situació exposada:

2.1.1. Objectiu general

Explorar les fonts bibliogràfiques que certifiquin la importància d'establir vincles afectius dins del si de la família per adopció.

2.1.2. Objectius específics

Cercar dades teòriques que expliquin les causes que originen la dificultat de generar llaços afectius intrafamiliars.

Buscar fonts bibliogràfiques que ratifiquin la importància de què els professionals dels centres residencials de protecció a la infància comptin amb formació o coneixements especialitzats en adversitat primerenca.

Investigar aquells recursos bibliogràfics que sostinguin la importància de què les famílies adoptives comptin amb coneixements especialitzats en adopció, vincle i trauma.

Examinar la literatura que manifesti la importància de què les famílies adoptives comptin amb un recolzament professional especialitzat en adopció, trauma i vincle.

3. MARC TEÒRIC

La Gran Enciclopèdia Catalana descriu el terme "adopció" com la «Institució jurídica, normalment de base contractual, que consisteix a prendre com a fill el que no ho és per generació; en deriven relacions semblants, encara que no idèntiques, a les de la paternitat i filiació per naturalesa» (n.d.). Aquesta definició conté dos dels conceptes fonamentals del significat actual d'adopció: *adopció* com a acte jurídic que respon a la regulació controlada per lleis i normatives, que fan al·lusió al sistema de protecció a la infància; i *adopció* com a establiment de vincles de filiació amb qui no es tenen relacions biològiques (San Román, 2019).

L'Administració Pública és l'organisme que vetlla per l'acompliment de la Llei 37/1991 sobre les mesures de protecció dels infants desamparats i sobre l'adopció. Una política cap a la infància que obliga a desenvolupar totes aquelles accions necessàries per a assegurar que els seus drets s'assoleixin, contemplant que el benestar de l'infant està estretament lligat amb el de la seva família (BOE, 1992).

Així, considerant el Departament de Drets Socials de la Generalitat de Catalunya (2021):

L'adopció és un procés legal, psicològic i social d'integració plena i definitiva d'un infant en el si d'una família en la qual no ha nascut. Es tracta d'una mesura de protecció a la infància que proporciona una relació paternofilial amb els mateixos

efectes legals que la paternitat biològica, alhora que desapareixen els vincles jurídics amb la família d'origen, sempre en interès de l'infant (n.d).

Per tant, l'adopció implica que: «[...] més enllà del procés legal, es creen vincles afectius entre l'infant i la família adoptiva. Decidir adoptar un infant ha de ser el resultat d'una reflexió profunda i responsable» (ibíd.).

Convé subratllar també que tots els vincles socials i jurídics que uneixen l'infant a la seva família biològica desapareixen en el moment que aquest s'ha d'integrar de forma definitiva, inevitable i d'igual manera que un fill/a biològic a la família adoptiva, donant per fet que és una opció viable i una alternativa a la protecció a la infància (Palacios, 2009).

Així doncs, la Declaració Universal dels Drets Humans (Nacions Unides, 1986) recull el dret de l'infant a viure en família. Una família que es presenta com un element natural i primordial de la societat (art. 16.3) i, en especial, com aquell deure que tenen els adults a sostenir un nivell de vida adequat per al fill o filla (arts. 25 i 23).

3.1. La importància del vincle en les relacions humanes

Se van acumulando datos demostrativos de que los seres humanos de todas las edades son más felices y pueden desarrollar mejor sus capacidades cuando piensan que, tras ellos, hay una o más personas dignas de confianza que acudirán en su ayuda si surgen problemas (Bowlby, 2014, p. 74).

John Bowlby és el màxim exponent de la teoria de l'aferrament. Creada entre els anys 1950 i 1980, la teoria de l'aferrament manifesta que el desenvolupament de la personalitat i la futura conducta de l'infant estan relacionades amb l'efecte que produeixen les experiències primerenques i la relació que hi ha hagut amb la primera figura vincular.

Els estudis de John Bowlby sobre la teoria de l'aferrament reactiu van ser la base fonamental per al treball d'investigació de Mary Ainsworth (1978). A l'hora de definir els diferents tipus de vincle, Bowlby (2014) comença a creure en la hipòtesi que l'aferrament primerenc (0-3 anys) és un comportament innat dels éssers humans, i recalca que quan un infant se sent amenaçat acudeix immediatament a la seva figura de referència (mare) en cerca de protecció. Si aquesta proximitat i protecció entre mare i fill/a es pertorba o no s'estableix apareixen símptomes, tant en la mare com en l'infant, de plors, de cerca de l'altre, de queixa, etc.

Ainsworth (1978) va més enllà de les investigacions de Bowlby (2014), i experimenta sobre com es donen les relacions entre mare i fill/a, i com reaccionen ambdues persones quan apareix la separació.

Els estudis d'Ainsworth (1978) van permetre observar i trobar un equilibri entre les conductes d'aferrament i exploració dels infants sota condicions d'estrès. A més, descobrir diferències individuals en els comportaments d'aquests/es, podent així identificar quatre patrons diferents i significatius de conducta i vincle: vincle segur-autònom, vincle insegur-evitant, vincle insegur-ambivalent i vincle desorganitzat-desorientat.

Quant al vincle desorganitzat-desorientat, Rygaard (2008) assenyala que està relacionat amb haver patit situacions de trauma i abús durant la infància. També sosté que això comporta ser incapaç d'establir vincles segurs amb els altres i desencadenar trastorns de personalitat o trastorn d'aferrament reactiu (d'ara en endavant, TAR). Tanmateix, el relaciona a aquelles persones que van patir tantes privacions i estrès primerenc, que mètodes tradicionals com la psicoteràpia no les poden ajudar. Segons l'autor, la característica comú dels infants amb TAR és que compten amb recursos limitats a l'hora de respondre emocional i socialment de forma adequada.

Amb la seva investigació, Ainsworth (1978) va avaluar els diferents estils d'aferrament dels infants i els va repetir 20 anys després, quan aquests ja eren adults. El resultat de l'estudi, en paraules de Rygaard (2008):

Estos modelos, observados a la edad de 1 año, persisten hasta la edad adulta en el 70% de los niños y parece que se traspasan de una generación a otra a través del comportamiento de apego de quienes cuidan al niño (p. 27)

En suma, el vincle afectiu és una porta d'entrada al món, a la vida, a un sistema de protecció basat en el contacte físic i sensorial amb la mare. Si aquest procés es trenca, l'infant acabarà desenvolupant una sèrie de reaccions i conductes socials diferents a les normalitzades. Una problemàtica que afecta a un percentatge de nens i nenes cada vegada més alt. Un drama que toca de ben a prop a aquells infants adoptats (ibíd.).

3.2. Contextualització de l'adopció

Las investigaciones científicas de las últimas décadas han mostrado de una manera irrefutable la importancia que tiene para el desarrollo sano, físico y mental de los niños y las niñas, no sólo una alimentación adecuada, sino el hecho de que sean criados y educados en un ambiente de aceptación, respeto, afectividad y estimulación (Barudy i Dantagnan, 2010, p. 21).

L'infant que ha patit adversitats greus durant els seus primers anys de vida, que ha sofert la separació i pèrdua de les figures de referència, que prové d'un ambient hostil, negligent, amb maltractament i abandonament, i que ha estat institucionalitzat, presenta unes característiques traumàtiques i complexes que a la llarga poden afectar en la seva capacitat de vincular-se amb el seu entorn proper i social (ibíd.).

La teoria de la «deprivació afectiva» de Winnicott (2022) posa el focus entorn la importància de viure en un ambient satisfactori durant els primers anys de vida. Les experiències vinculades a la deprivació afectiva en edats primerenques produeixen un índex elevat de futures patologies, relacionades amb les dificultats en el desenvolupament físic, emocional i psicològic, fins i tot generar malalties psicosomàtiques. Tenir una figura de referència curosa i afectuosa produeix l'efecte contrari, l'infant genera un sentiment d'identitat i personificació, que Winnicott nomena *persona total*.

L'adopció ha de ser l'arribada a un context familiar molt més saludable i de reparació, que ofereixi l'oportunitat d'incorporar de forma estable noves relacions assentades en la protecció, l'estima, l'estabilitat i la sensibilitat. Una mesura de protecció que posi fi a les situacions de privació, maltractament i institucionalització que ha patit l'infant. Nogensmenys, l'adopció és per a l'infant un detonant d'estrès, ja que s'ha d'adaptar a una família que desconeix. Si l'infant prové de l'adopció internacional s'haurà d'habituar al nou país, als costums, l'idioma, els hàbits alimentaris... inclòs, haurà d'encaixar en una família i societat de possible raça, ètnia o cultura diferent a la seva. L'estat en el qual arriba l'infant a la nova llar i de quina manera la família adoptiva el sosté serà clau perquè l'aferrament es doni amb més o menys dificultat (Vilaginés, 2007).

3.2.1. L'infant adoptat

La adopción despierta en nosotros muchos aspectos complejos: identidad, desarraigo, familia, ausencia, abandono, destino. El hilo interrumpido de la vida debe renacer, y para conseguirlo hay que sacar energía de lo más profundo de uno mismo (Jung, 2008, p. 290).

Sentir un buit a dins és una de les característiques emocionals més expressades per l'infant adoptat. No tenir contacte amb la primera figura de referència, ni amb ningú que posi paraules a les seves vivències i records complica la construcció de la identitat de l'infant, degut al forat que hi ha en el passat: «Siente que en su vida ha habido un hilo discontinuo: algo esencial se rompió y empezó una nueva vida» (San Marino, 2014, p. 1).

Identitat i orígens

Segons teoritzava Erikson (1968), la identitat té les seves arrels en la primera trobada de la mare amb el nou-nat. Amb l'inici de la vida comença bona part de la identitat de la persona, per això no convé ignorar-la, encara que es desconeixi o no es recordi. El sentiment de pèrdua de l'infant adoptat cap a la mare natural hi és present de forma profunda i es materialitza amb diferents actituds i reaccions de dol (Brodzinsky *et al.*, 2011).

Conèixer la història passada i els orígens biològics de l'infant adoptat, en la majoria dels casos, és complicat. Tenir informació sobre com pot haver estat la vida de l'infant possibilita a la família adoptiva saber que s'enfronta a una situació familiar amb característiques ben diferents a la biològica (Vilaginés, 2007).

Respecte a l'adopció racial, el vincle amb l'entorn i la construcció de la identitat són aspectes que compliquen encara més la seva adaptació (San Román, 2019). En la majoria d'adopcions no hi ha una semblança física amb cap membre de la família adoptiva. Doncs, en el cas dels infants amb diferències racials l'adolescència i adulta poden esdevenir una dificultat major. Si el sentiment de pertinença de l'adoptat és difícil d'aconseguir, per a un/a de racialitzat/da ho és encara més, ja que el seu aspecte físic no està en consonància amb el del medi on viu. En paraules de Marre (2010b), basant-se en la teoria d'Howell (2004-2006):

[...] en los niños y niñas adoptados transnacionalmente, la crianza no transforma su apariencia, sino sólo su ser o esencia, es decir, no produce su completa transformación. Como señaló una joven mujer sueca adoptada en India "soy una niña coco, marrón por fuera y blanca por dentro" (p. 4).

Adversitat primerenca

[...] el corte de esta conexión entre el bebé adoptado y su madre de origen causa una herida primaria o narcisista que afecta al sentido del si-mismo del adoptado, y se manifiesta a menudo por un sentimiento de pérdida, desconfianza básica, ansiedad y depresión, con problemas emocionales y de conducta, y dificultades en las relaciones con otras personas significativas para el niño (Newton, 2010, p. 43)

En situacions de perill els éssers humans responen de la mateixa manera que qualsevol animal: lluiten per la seva supervivència. Nogensmenys, aquest afany per sobreviure de la persona, a diferència de les criatures del regne animal, no només es manifesta en la part biològica, sinó que també implica conseqüències psicològiques i socials (Baita, 2015).

L'exposició a l'adversitat primerenca, en les primeres relacions de vincle, ja sigui per acció, inacció, o per ambdues coses, té el poder de trasbalsar la percepció de seguretat del subjecte o, fins i tot, anul·lar-la. Dita experiència deixa a la persona en un terrible desavantatge psicològic i social, en tant que «Cualquier señal en la interacción con otros puede ser percibida como potencialmente peligrosa, activando el patrón de respuesta que ha servido en otras situaciones percibidas como similares (en las que el peligro sí era real)» (ibíd. p. 53). Haver patit situacions d'adversitat en la infància condueix a la persona a ser altament sensible (Baita, 2017).

Siegel (2010) problematitza sobre la ment de l'infant que ha patit adversitat primerenca. Si haver viscut experiències traumàtiques de forma continuada i intensa, durant un llarg període de temps, pot arribar a malmetre la capacitat de mentalització. Segons afirma l'autor, les situacions estressants viscudes en la primera infància adopten la forma d'esdeveniments extremadament emocionals o, quan ens superen, d'experiències visiblement traumàtiques. En termes científics, la sobrecàrrega d'estrès produeix en l'infant el bloqueig de les fibres del cos callós (part del cervell que connecta la informació que transita entre els dos hemisferis cerebrals). Aquest mecanisme és el que fa que es bloquegi la mentalització, provocant que l'infant no connecti amb l'adult com una forma d'adaptació cognitiva.

Per il·lustrar, l'infant que pateix trauma recorda els esdeveniments, les paraules i els aprenentatges (nous i antics). Ara bé, la forma que ha après a codificar-los (per exemple a l'escola) és en un estat d'excitació, control i hipervigilància de l'entorn (o d'insensibilitat dissociativa). Per tant, la seva manera de retenir la informació o mentalitzar és ben diferent a la d'un infant no estressat (Yehuda, 2019).

Aquesta informació ofereix dades rellevants sobre la vulnerabilitat dels infants adoptats. Vulnerabilitat que es pot expressar en retards en el desenvolupament, dificultats de vinculació i socialització, problemes emocionals i conductuals (hiperactivitat, agressivitat, ansietat crònica, gran competitivitat), així com problemes en la formació de la seva pròpia identitat, entre altres. Val la pena dir, tanmateix, que el pas per les institucions encara incrementa més aquestes problemàtiques (Reinoso, 2019).

Les institucions residencials de protecció a la infància

Se denomina Hospitalismo al síndrome que aparece en niños pequeños como consecuencia de la separación de sus padres y internamiento en una institución. El origen de la patología es fundamentalmente una carencia afectiva (Cabrera, 2005, p. 25).

Spitz (1972) aconsegueix donar forma a la definició del terme *Hospitalisme*, gràcies a varis experiments a infants institucionalitzats i separats de la mare. Un dels estudis el va realitzar en un orfenat dels Estats Units. Aquesta pràctica va mostrar a Spitz com la baixa qualitat de l'atenció afectiva, degut a l'alta quantitat de bebès al càrrec d'una sola persona, va provocar que es comencessin a percebre en els infants retards en el desenvolupament psicomotor (d'ara endavant RDSM). També, el fet d'estar sols i desatesos emocionalment en un bressol tot el dia els va provocar passivitat motora, uns rostres sense expressió i una rígida coordinació ocular. La manca de temps i de mirada amb afecte cap als infants, segons afirma Spitz (1972), els pot produir fins i tot la mort.

Aquests estudis problematitzen com s'executa el tracte afectiu i l'estimulació en els centres residencials de protecció a la infància actuals. Conforme a les paraules de Fryd. *et al.* (2012), les institucions «són àmbits de treball històricament vinculats amb figures no sempre educatives, sovint lligats al control, l'àmbit assistencial i la caritat» (p. 5). S'entén, doncs, que la idea de centre residencial conté una càrrega simbòlica que pot arribar a confondre al professional i, alhora, a l'infant: es tracta d'una llar, una casa o d'una institució normativa? (Equip Norai, 2007).

És per això que, cal fer esment específic al desplegament legal sobre les actuacions i regulacions que s'exerceixen a les institucions de protecció a la infància, principalment, a l'atenció als infants en alt risc social. Considerar això en depèn, segons expressa Moyano (2010), el bon funcionament d'una institució de protecció a la infància.

Tot i així, s'ha de tenir present que la majoria dels centres residencials actuals compten amb una sobrecàrrega d'infants que, a més, han de compartir espais reduïts (Sambola, 2020). Aleshores, en nom de l'organització i l'ordre s'intenta regular la institució amb normes rígides que dificulten la pertinença i obstaculitzen al professional exercir una atenció i educació individualitzada de qualitat. Això pot comportar que el que dicta la legislació no s'acompleixi i que aparegui maltracte institucional encobert dins dels centres residencials (Moyano, 2010).

D'acord amb el que remarquen Redondo *et al.* (2012), és habitual trobar els mateixos factors de risc que hi ha en l'àmbit intrafamiliar en els dispositius residencials, ja que les institucions poden ser el resultat de la interacció de diversos factors provinents del Sistema i del Programa Institucional: els antecedents de l'infant i les seves necessitats; les habilitats dels professionals, pel que fa a la supervisió i recolzament que li ofereix el centre; les polítiques socials i els recursos deficitaris que aporta l'Administració; la manca de mirada comunitària cap a l'Atenció Residencial... Tot això, tenint en compte cadascuna de les seves característiques, és el que determina el grau de violència institucional (ibíd.).

Salamanca (2018) ho recolza quan exposa que «los malos tratos a menores solemos poner el acento en el maltrato ejercido por personas con quienes se relacionan estos-as. Pero existen también situaciones estructurales o del sistema que fomentan lo que se denomina maltrato institucional» (p. 1). Tanmateix, i d'acord amb el que sosté l'autor, els indicadors del maltracte institucional percebuts en la praxi professional tenen a veure amb: posar els drets dels infants en un segon plànol i no respondre a la seva singularitat, tenir poc personal i condicions laborals precàries, estrès laboral i manca de motivació, inestabilitat professional, espais físics i insuficients per a respondre a les necessitats dels infants, etc. És a dir, la mala praxi institucional no només és deguda a les actuacions individuals dels professionals, sinó també a les carències del Sistema que impera.

Malgrat tot, per tal de prevenir el maltractament institucional, Redondo *et al.* (2012) emfatitzen en la necessitat i la importància de tenir professionals estables que comptin amb l'adequat entrenament i la formació especialitzada en aquells infants que han patit situacions traumàtiques d'abandonament, maltractament i negligència.

El tracte professional dins de la institució influeix, en gran mesura, en la globalitat de l'infant. En virtut del que afirmen Palacios i Román (2011), l'experiència d'institucionalització per la qual passen molts infants adoptats, i una possible inestabilitat de les figures professionals que s'ocupen de la seva cura contribueix a generar, amb més probabilitat, problemes d'adaptació en la nova vida familiar adoptiva.

3.2.2. La família adoptiva

Atès que l'adopció és una mesura de protecció a la infància amb la finalitat de trobar una família que s'adeqüi al màxim a les necessitats de cada nen o nena, les persones que s'ofereixen per adoptar un infant a Catalunya o a un altre país han de seguir un procés de formació i valoració (Departament de Drets Socials de la Generalitat de Catalunya, 2021).

L'infant és l'únic que, d'acord amb el Conveni de l'Haia (BOE, 1995), el sentit comú de tota persona responsable i la Declaració Universal dels Drets dels Infants (1948) té dret a tenir una família a la seva disposició i, «en el cas del nen abandonat, té dret a disposar d'uns pares adoptius que li garanteixin un bon futur en tots els aspectes» (Vilaginés, 2007, p. 90). De manera que, per a poder executar una adopció en bones condicions, la futura família ha de complir amb una sèrie de requisits emocionals, físics i socials determinats i idonis, que sense els quals és desaconsellable adoptar (ibíd.).

Factors de risc relacionats amb les famílies adoptives

Unconventional parenting techniques are said to be necessary for attachment challenged children in order to depersonalize the child's rebellion thus lowering the frustration level of parents (Forbes i Post, 2012, p. 34)¹.

Els estudis científics i literaris sobre l'adopció adverteixen que existeixen factors de risc que contenen diverses variables relacionades amb les famílies adoptives. Factors que han estat recollits i investigats per professionals que intervenen en el procés preadoptiu i de post-adopció. Factors que a la llarga acaben afectant en l'aferrament i les relacions afectives dins de l'àmbit familiar per adopció (Garcia, 2020).

Tenir coneixement de les motivacions per les quals una parella decideix adoptar és clau a l'hora de valorar les futures relacions intrafamiliars. L'anàlisi de motivacions que impulsa l'adopció en les famílies demostra, per un cantó, la presència de problemes biològics per a procrear en la majoria dels casos; i per l'altre, «Se barajan entre los motivos más significativos: solidarios, filantrópicos, religiosos y el de “dar sentido a la vida”» (ibíd., p. 144).

Quant a les famílies que no poden tenir fill/es de forma biològica i que es sotmeten a varis tractaments de reproducció assistida, l'adopció acaba sent l'última opció a la paternitat (Vilaginés, 2007). Per tant, les diferents situacions per les quals transiten tant les famílies com els infants adoptats evidencien que: «Si los menores que llegan a la adopción han perdido sus referentes vinculares primarios [...], las familias adoptivas, también llegan a la adopción en la mayoría de los casos tras otras pérdidas» (Rosser i Mayordomo, 2011, p. 2).

Adoptar com a obra de caritat comporta el perill de què la persona adoptada s'hagi de sentir en deute: «moltes persones adoptades afirmen haver sentit una forta pressió de l'entorn familiar i social, que els imposava un sentiment d'agraïment cap a les famílies adoptives i l'obligació de compensar-les per “tot el que han fet per tu”» (San Román, 2019, p. 16). Aquest factor de risc implica que l'infant hagi de buscar contínues estratègies de comportament que li poden generar situacions d'estrès i ansietat, o conductes severes i disruptives (Forbes i Post, 2012).

Simultàniament, la nostra societat manté la creença que quan arriba l'infant a la llar adoptiva tots els seus mals desapareixen i el vincle afectiu es dona de forma natural i fàcil. Aquí apareix un altre factor de risc relacionat amb les expectatives i el desig de voler

---

1. Traducció al català: Es diu que les tècniques de criança poc convencionals són necessàries per als nens que signifiquen un desafiament en qüestió de vincles afectius, per tal de despersonalitzar la rebel·lió del nen i disminuir el nivell de frustració dels pares.

que el fill/a adoptat es posi ràpidament a l'alçada d'un de biològic/a (San Román, 2019). En cas que aquestes expectatives familiars finalment no s'acompleixin és possible que el nivell de frustració del pare i de la mare augmenti i que l'adaptació familiar no es doni com s'esperava (Garcia, 2020).

Baita (2017) sosté que la família adoptiva arriba a l'adopció amb un «guió» intern, resultat de les seves pròpies vivències com a fill/a, d'allò que els ha portat a adoptar, de com ha estat el procés preadoptiu, i de les seves expectatives en relació al nou membre de la família. Com a part d'aquest guió, internament poden sentir pors i inseguretats a no fer les coses bé, a no ser estimats, en definitiva, a sentir que no són una bona família com ho pot ser una de biològica. Tot això implica distanciament familiar, que els danys que arrossega l'infant costin més de reparar i que el seu sentiment d'abandonament s'incrementi, dificultant així la relació i, consegüentment, l'aferrament familiar (Brodzinsky *et al.*, 2011).

L'estil de criança pot convertir-se en un motiu d'allunyament en la llar adoptiva. Barudy i Dantagnan (2008) defensen que el model tradicional (rígid i inflexible) no és el més adequat per a un infant, a més de ser un detonant per als que provenen del trauma. Saber quina és la millor manera de criar a un fill/a per a satisfer les seves necessitats és un dels reptes més grans pels quals tota família adoptiva ha d'estar preparada (Vilaginés, 2007).

Els estudis de Purvis (2023) i les seves obres literàries (2010) ofereixen pautes a les famílies per a integrar a l'infant a la nova llar adoptiva. Estratègies que serveixen per a plantar cara amb eficàcia els trastorns d'aprenentatge o de conducta dels fills/es adoptats, proporcionant habilitats per a aplicar normes a la llar des del respecte, l'ètica, la proximitat i connectivitat. Amb la finalitat d'aconseguir establir confiança als fills/es adoptats que mostren dificultats de vinculació.

El tipus de criança influeix, tanmateix, en com la família adoptiva integra els orígens de l'infant adoptat: família biològica, classe, raça o ètnia, cultura, nació, identitat, la seva pertinença i particularitats (Marre, 2010a).

Garcia (2023) ho resumeix tot en una sola imatge (Figura 2):

Figura 2

Iceberg de l'adopció

Font: Garcia (2023)

En suma, «la adaptación familiar no sólo dependerá del riesgo previo del menor, ni de sus esfuerzos, sino que la adopción supone la creación de un nuevo sistema familiar al que todos los miembros tendrán que adaptarse» (Garcia, 2020, p. 206).

Suport professional post-adoptiu

Ja fa uns quants anys que el Servei d'Atenció a la Infància de la Generalitat va optar per disposar de professionals treballadors socials i psicòlegs per intervenir en els processos de selecció de possibles futurs pares adoptius. Tot feia pensar que seria possible de fer un treball previ a l'adopció amb la finalitat de donar una preparació als pares adoptius. [...] La sorpresa va ser que, tal com havia estat pensat el procediment, només es podia dur a terme la primera part d'allò que, al meu entendre, semblava convenient fer. En general, només es podia fer la selecció (Vilaginés, 2007, p. 131).

Actualment, l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció (d'ara en endavant ICAA) ofereix un servei d'assessorament postadoptiu gratuït. Nogensmenys, d'acord amb els estudis de Garcia (2020) i el que mostra el recurs virtual del Departament de Drets Socials de la Generalitat de Catalunya (2021), el nombre de sessions que ofereix és limitat i sense una intervenció continuada. Es tracta, doncs, d'un servei que impedeix fer un seguiment a llarg termini i que acaba derivant a serveis privats per a la continuïtat del tractament.

En referència al suport socioeducatiu a famílies adoptives, les investigacions realitzades per Benet *et al.* (2023) confirmen la inexistència de centres socioeducatius públics de suport familiar especialitzats en adopcions. Malgrat tot, la mateixa legislació i les normatives que desenvolupen els circuits d'atenció social i de prevenció de risc de l'Administració Pública recolzen la idea de què el treball amb les famílies afavoreix la relació intrafamiliar. En paraules de Solé (2019):

[...] l'any 2006 el Comitè de Ministres del Consell d'Europa va establir una Recomanació, REC (2006) (19), dirigida als Estats membres a fi de reconèixer la importància de la responsabilitat parental i, per tant, el desenvolupament de polítiques de suport amb l'objectiu de «millorar la qualitat i les condicions de la parentalitat a les societats europees» (p. 7).

En l'àmbit sociofamiliar, Solé (2019) s'assenta en la Recomanació (2006) i posa el focus entorn a la «parentalitat positiva» com allò que ha de possibilitar la bona atenció a les necessitats dels infants, exigint el respecte als seus drets i la responsabilitat familiar a complir-los. Tanmateix, insta al/la professional a escapar de la omnipotència de ser el «salvador/a» de la família, únicament l'ha de proveir de recursos que l'ajudin a generar vincles afectius amb els seus fills/es. Fugir de la omnipotència significa relativitzar les exigències inassolibles d'allò que es considera «normal» i comprendre que només es pot acompanyar a la família per a avançar-se a les desorganitzacions que succeeixen de forma reiterada a la llar. Solé prioritza la paciència i acompanyar deixant espai suficient perquè el vincle família-professional esdevingui amb naturalitat, així els i les membres adquireixin habilitats sense forçar.

La presència de l'educador/a social és de vital importància en la intervenció sociofamiliar, ja que les seves funcions educatives (singulars i compartides) són una bona eina d'acompanyament i acció tant a infants com a famílies (ASEDES, 2007). A més, com a recurs de proximitat, és essencial considerar el model de construcció de vincles de Herbart ([1806] 1983). Exercir l'acte educatiu per mitjà d'un triangle format per 3 elements (educador/a social, família i patrimonis culturals), connectats i assentats sobre una base

mediadora, possibilita l'aparició de vincles educatius i executar una millor intervenció sociofamiliar.

No obstant, tot i que l'Administració recolza la idea del treball sociofamiliar amb la intenció de reduir els factors de risc i fomentar els factors de protecció, Garcia (2020) assenyala que tant professionals com famílies adoptives coincideixen en manifestar el dèficit de recursos especialitzats i subvencionats dirigits en exclusiva a l'adopció. Vilaginés (2007), a més, insisteix: «el que els pot anar molt bé als pares adoptius: l'acompanyament d'un professional expert en adopcions amb el qual puguin comptar de manera continuada durant el període més crucial de la seva paternitat adoptiva» (p. 150).

D'acord amb Garcia (2020), l'escassetat de serveis en adopció gratuïts provoca que la gran majoria de famílies adoptives derivin als seus fill/es a centres d'atenció a la salut mental no especialitzats, com els Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP) o els Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ). Aquests recursos també s'han revelat com a insuficients per a les famílies adoptives, per no estar específicament especialitzats en adopció.

Així doncs, la font de risc més comú entre les famílies adoptives és la falta de serveis postadoptius públics amb continuïtat gratuïta i la negativa d'aquestes a acudir i abonar honoraris per al seguiment terapèutic familiar. En paraules de Garcia (2020), «Es por ello necesario matizar las quejas de algunas familias ante la falta de apoyo postadoptivo cuando sus expectativas y sus demandas (como la de arreglar al niño) son inabordables» (p. 285). Aclarint les paraules de l'autora, un percentatge elevat de famílies que van tenir accés gratuït als serveis de l'ICAA no van fer cas a les recomanacions de l'equip de professionals, i es van negar a buscar suport i acompanyament privat per a una millor atenció a l'infant. La raó de la negativa és que les recomanacions no es corresponien amb el que elles volien escoltar.

4. DISSENY DE LA RECERCA I METODOLOGIA

La revisió bibliogràfica presentada inclou uns criteris de selecció que exposen la complexitat de l'establiment dels vincles afectius en el si d'una família adoptiva.

Quant als autors/es, s'han escollit aquells/es rellevants que estan especialitzats en adopció, trauma i vincle. Entre els/les més destacats estan: John Bowlby, Daniel Siegel, Jesús Palacios, Jorge Barudy, Diana Marre, Beatriz San Román, Donald Winnicott, Erik H. Erikson, René Spitz, Maryorie Dantagnan, Karyn Purvis, entre altres. Tanmateix, autors/es secundaris que han realitzat estudis acadèmics o han escrit llibres o articles científics basant-se en les teories dels autors mencionats.

A banda d'això, ha estat necessari cercar textos legals que corroborin la importància d'una normativa que informi sobre els drets dels infants que es troben en estat de vulneració.

4.1. Estratègia de cerca i selecció d'obres literàries i articles acadèmics

Les fonts bibliogràfiques triades per a fer la revisió provenen d'obres literàries (llibres i literatura grisa); textos legals; articles científics i professionals publicats en revistes de psicologia, psiquiatria, educació i societat; diaris i revistes generals; blogs, xarxes socials i pàgines web especialitzades en adopció, vincle i trauma; estudis acadèmics com Tesis Doctorals, articles de revisió o Treballs de Final de Grau.

D'acord amb la troballa, es realitza una revisió sistemàtica per mitjà d'una cerca bibliogràfica retrospectiva i actual virtual a Google Academy, que ofereix resultats d'obres literàries, publicacions de diferents universitats i bases de dades. Per a l'anàlisi s'ha hagut d'utilitzar el següent descriptors de cerca: «adopción niño vínculo trauma». També, aquests descriptors han conduït a altres fonts interessants per a la investigació.

Quant al nombre de cerques, el resultat és de l'ordre de desenes de milers. Per tant, s'opta per escollir aquells articles i obres que siguin de bases de dades universitàries rellevants i autors formats i especialitzats en adopció, vincle i trauma.

Les fonts bibliogràfiques s'han filtrat segons la seva actualitat. Tot i que bona part d'elles estaven compreses entre els anys 2000 i 2020, s'han valorat a l'estar connectades al trauma, vincle, orígens i identitat. A la vegada, s'han escollit recursos escrits en català, castellà o anglès i que el text fos complert (no resums ni síntesis).

La majoria dels estudis presentats van ser publicats a l'Estat Espanyol. Nogensmenys, els Estats Units compten amb coneixements sobre adopció, el trauma i el vincle. Per tant, s'han triat aquells autors/es d'obres literàries o estudis acadèmics que millor encaixen en la revisió.

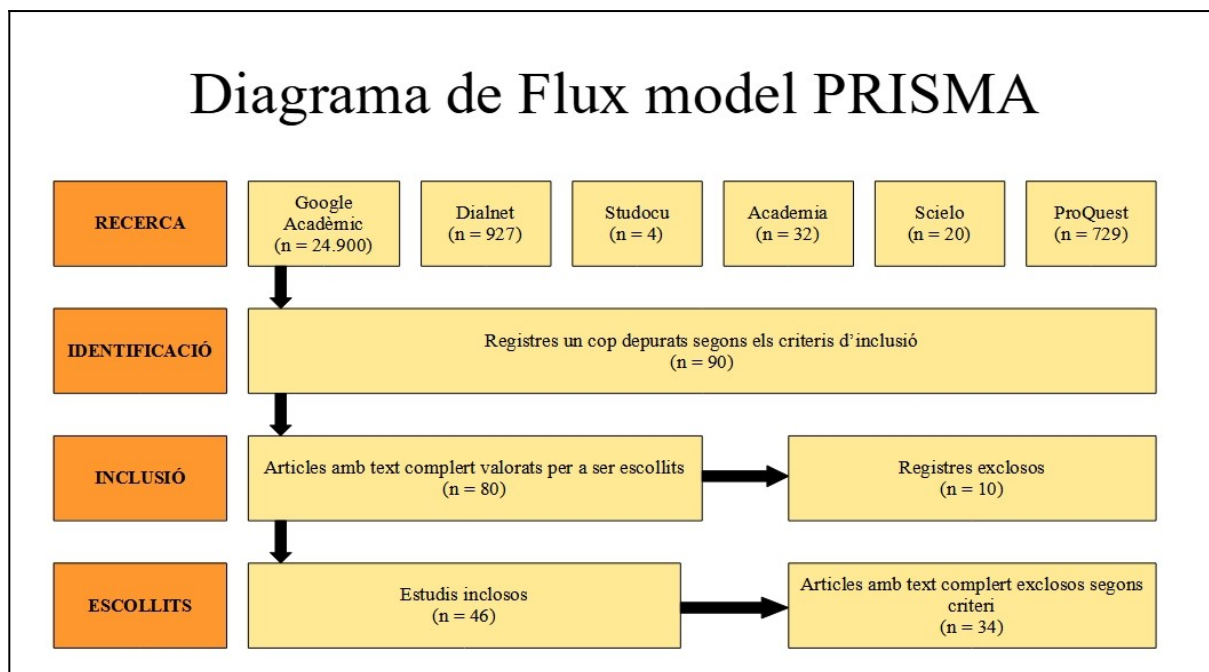
Les dates de cerca i lectures dels materials oscil·len entre els anys 2018 i 2023, que és quan es va decidir aprofundir en l'adopció per a la futura realització del treball. En especial, adquirir més coneixements en adopció vincle, trauma, institució i família.

Amb referència al nombre total de fonts bibliogràfiques, han estat 46 les usades per a l'elaboració del treball de revisió.

A continuació, el Diagrama de flux resumeix la cerca, cribratge i selecció de fonts bibliogràfiques (Figura 3):

Figura 3

Diagrama de flux

Font: elaboració pròpia a partir de Rodríguez, 2021

Finalment, amb les obres definitives, s'executa una graella on s'analitza l'acompliment dels diferents criteris de valoració de les fonts cercades, tot explicant detalladament aquelles qüestions importants sobre cada categoria (Taula 1) :

TAULA 1. COMPENDRE D'ON S'ORIGINA LA COMPLEXITAT DE L'ESTABLIMENT DEL VINCLE AFECTIU EN EL SI D'UNA ADOPTIVA

Id	Autores/ autors	Objectius de l'estudi	Categoria d'estudi	Proposta d'acció	Resultats
1	Agència Estatal Butlletí Oficial de l'Estat (1992)	Considerar sobre les mesures de protecció dels infants desemparats i sobre l'adopció	Adopció	Drets dels infants	L'obligatorietat de complir la llei de protecció a infants adoptats.
2	Agència Estatal Butlletí Oficial de l'Estat (1995)	Considerar el conveni de l'Haia sobre la protecció a la infància i a la cooperació en matèria d'adopció internacional	Adopció	Drets dels infants	L'obligatorietat de complir la llei de protecció a infants adoptats internacionalment.
3	Ainsworth (1978)	Investigar sobre quins són els diferents models de vinculació	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Orientació i cura especialitzada	Reconèixer els diferents patrons de vinculació en els infants, segons el comportament de les figures de referència.
4	ASEDES (2007)	Contemplar els Documents Professionalitzadors per a l'acompanyament socioeducatiu	Suport professional socioeducatiu	Intervenció socioeducativa	La importància d'executar un bon acompanyament als infants que estan institucionalitzats i en la post-adopció.
5	Baita (2015)	Determinar l'impacte del trauma en la infància	Trauma	Intervenció i orientació	Conèixer els efectes del trauma en els infants ajuda a les famílies i als professionals entendre certs comportaments.
6	Baita (2017)	Comprendre com l'adversitat primerenca afecta al nucli familiar adoptiu	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Orientació	Conèixer els efectes de l'adversitat primerenca i la incomprensió de la família adoptiva.
7	Barudy i Dantagnan (2008)	Revisar la importància de la criança en l'àmbit familiar adoptiu: aferrament i resiliència	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Intervenció i orientació	Com el model de criança convencional pot impedir que l'infant adoptat adquireixi la resiliència.
8	Barudy i Dantagnan (2010)	Revisar la importància de la criança adoptiva	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Intervenció i orientació	Què passa quan el model de criança és massa rígid i inflexible, com això afecta a l'infant adoptat i alhora la relació intrafamiliar.
9	Benet, Fernández de Arroyabe, Monferrer, Muñoz, i Rivera. (2023)	Certificar l'escassetat de suport familiar socioeducatiu especialitzat en adopció i acolliment i la necessitat que existeixi	Adopció, família, vincle	Educació, orientació i intervenció	«T'Abracem. Servei d'atenció familiar i individual, especialitzat en adopcions i acolliments» en un projecte socioeducatiu i psicològic d'empresa, creat per alumnes del Grau d'Educació Social (UOC), per a l'assignatura de Direcció i gestió de centres i programes d'Educació Social.
10	Bowlby (2014)	Investigació adreçada a entendre els vincles afectius	Vincle	Cura especialitzada	Com la primera relació afectiva amb la mare és essencial perquè la persona quan sigui adulta sàpiga forjar vincles saludables amb el seu entorn.

TAULA 1. COMPENDRE D'ON S'ORIGINA LA COMPLEXITAT DE L'ESTABLIMENT DEL VINCLE AFECTIU EN EL SI D'UNA ADOPTIVA

Id	Autores/ autors	Objectius de l'estudi	Categoria d'estudi	Proposta d'acció	Resultats
11	Brodzinsky, Schechter i Marantz (2011)	Considerar el testimoniatge de les persones adultes adoptades	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Educació,i testimoniatge	Com es sent una persona adoptada, en la infantesa, adolescència i adultesa. Com ho viuen les persones del seu voltant.
12	Cabrera (2005)	Investigar sobre els efectes de la institucionalització en infants adoptats	Institucions residencials	Cura especialitzada	Com la deixadesa institucional en nounats porta a conseqüències devastadores. Basat en els estudis de René Spitz.
13	Equip Norai (2007)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament socioeducatiu en les residències infantils	Institucions residencials	Intervenció socioeducativa	Executar un bon acompanyament socioeducatiu als centres residencials de protecció a la infància, promou millorar la vida dels infants que hi viuen.
14	Erikson (2004)	Aprofundir sobre com afecta la cerca de la identitat en els adolescents contemporanis	Vincle i identitat	Intervenció, orientació	Es tracta d'aprofundir en l'adolescència i la cerca de la identitat, com aquesta etapa pot suposar per a l'adolescent tot un cúmul de sentiments confusos i de crisi.
15	Forbes i Post (2012)	Revisar la importància de la criança en l'àmbit familiar adoptiu: aferrament i trauma	Família, trauma i vincle	Intervenció, orientació i testimoniatge	Una guia que explica què passa quan el model de criança és massa rígid i inflexible, com això afecta la connexió família- infant.
16	Fryd, Medina, Moyano, Muntané i Vicent (2012)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament socioeducatiu en les residències infantils	Institucions residencials de protecció a la infància	Intervenció socioeducativa	Mòdul que explica com es dona l'acompanyament residencial: programes, intervencions, actors...
17	Garcia (2020)	Investigar sobre les problemàtiques que es donen en el si d'una família adoptiva	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Educació i testimoniatge	Basant-se amb diferents estudis i entrevistes, s'explica la gran dificultat que presenten les famílies adoptives a l'hora de criar els seus fills/es.
18	Garcia (2023)	Comprendre com l'adversitat primerenca afecta al nucli familiar adoptiu	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Orientació	Conèixer els efectes de l'adversitat primerenca i la incomprensió de la família adoptiva.
19	Generalitat de Catalunya (2021)	Considerar les normatives i pautes per a poder adoptar	Adopció i família	Drets dels infants	Totes les passes i requisits que han de contemplar les famílies a l'hora d'adoptar un infant.
20	Gran Enciclopèdia Catalana (n.d.)	Conèixer la definició del terme «adopció»	Adopció	---	---

TAULA 1. COMPENDRE D'ON S'ORIGINA LA COMPLEXITAT DE L'ESTABLIMENT DEL VINCLE AFECTIU EN EL SI D'UNA ADOPTIVA

Id	Autores/ autors	Objectius de l'estudi	Categoria d'estudi	Proposta d'acció	Resultats
21	Herbart ([1806] 1983)	Prendre en consideració els béns culturals, l'educador/a social i família en conjunt	Suport professional	Intervenció socioeducativa	El treball socioeducatiu, per a l'adquisició de vincles educatius.
22	Jung (2008)	Considerar el testimoniatge de les persones adultes adoptades	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Testimoniatge	Història traumàtica d'un adult coreà que va ser adoptat per una família belga. Com la cerca d'identitat va suposar un camí ple de traves i com la manca de vincles amb la mare adoptiva ho dificultava tot.
23	Marre (2010a)	Comprendre l'adopció internacional	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Educació i orientació	La importància de què la família integri la família biològica i els aspectes culturals en el dia a dia familiar.
24	Marre (2010b)	Comprendre l'adopció racial	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva	Educació i orientació	La importància de què la família compregui que la raça dificulta a l'infant forjar vincles amb l'entorn social. És bo que s'incorporin aspectes de la cultura i raça en el dia a dia familiar.
25	Moyano (2010)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament socioeducatiu en les residències infantils	Institucions residencials	Intervenció socioeducativa	Executar un bon acompanyament socioeducatiu als centres residencials de protecció a la infància, promou millorar la vida dels infants que hi viuen.
26	Newton (2010)	Comprendre la ferida primària	Context de l'infant adoptat	Testimoniatge	La dura història de vincles afectius explicada per una mare adoptiva, com el seu testimoni pot ajudar a entendre les relacions intrafamiliars i els traumes infantils.
27	Observatorio Infancia (2023)	Considerar els drets dels infants per a la seva protecció i benestar	Vulneració dels infants	Drets dels infants	Text legal que obliga què s'acompleixin els drets de l'infant.
28	Organització de les Nacions Unides (1986)	Considerar els drets dels infants per a la seva protecció i benestar	Vulneració dels infants	Drets dels infants	Text legal que obliga què s'acompleixin els drets de l'infant.
29	Palacios (2009)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament d'intervenció en l'adopció	Suport professional especialitzat	Intervenció educativa	Les famílies adoptives tenen el deure de conèixer totes les singularitats dels seus fill/es per a exercir un millor acompanyament parentiu.
30	Palacios i Román (2011)	Considerar que les adversitats primerenques i la institucionalització poden afectar en la nova vida familiar adoptiva	Context de l'infant adoptat Institucions residencials Context de la família adoptiva	Educació i orientació	Les adversitats primerenques i el maltractament institucional poden dificultar l'arribada a la nova llar.

TAULA 1. COMPENDRE D'ON S'ORIGINA LA COMPLEXITAT DE L'ESTABLIMENT DEL VINCLE AFECTIU EN EL SI D'UNA ADOPTIVA

Id	Autores/ autors	Objectius de l'estudi	Categoria d'estudi	Proposta d'acció	Resultats
31	Purvis (2010)	Revisar la importància de la criança en l'àmbit familiar adoptiu: aferrament i trauma	Família, trauma i vincle	Intervenció, orientació i testimoniatge	Una guia que explica què passa quan el model de criança és massa rígid i inflexible, com això afecta la connexió família-infant.
32	Purvis (2023)	Reflexionar sobre la importància dels bons tractes per part de la família adoptiva	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Intervenció, orientació i educació	Un abordatge familiar que consideri el trauma primerenc pot fer desaparèixer els símptomes de vincle reactiu.
33	Redondo, Muñoz, Gómez de Cádiz (2012)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament socioeducatiu en les residències infantils	Adopció Institucions residencials	Educació, orientació i intervenció	Una guia que mostra quines són les mancances que presenten les institucions residencial i de quina manera fer una millor atenció a la infància.
34	Reinoso (2019)	Reflexionar sobre com és el desenvolupament i vivències en l'adopció	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Orientació socioeducativa	Conèixer com afecta la manca de vincles, l'abandonament, negligència, etc. en els infants possibilita entendre en quin estat arriben a la llar adoptiva.
35	Rosser i Mayordomo (2011)	Determinar intervencions relacionades amb la teoria de l'aferrament	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Educació, orientació i intervenció	Les famílies adoptives tenen el deure de conèixer totes les singularitats dels seus fill/es per a exercir un millor acompanyament parentiu.
36	Rygaard (2008)	Investigar sobre quines són les causes del trastorn d'aferrament i quin el tractament	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Orientació i cura especialitzada	Una guia que exposa els diferents models d'aferrament que existeixen i com alguns poden desencadenar a trastorns de vincle.
37	Salamanca (2018)	Considerar les causes del maltractament institucional	Institucions residencials	Educació, orientació	Com el Sistema afecta en la praxi professional de l'educador/a social en els recursos residencials de protecció a la infància
38	Sambola (2020)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament socioeducatiu en les residències infantils adolescents tutelats	Institucions residencials	Educació, orientació i intervenció socioeducativa	Com preparar la institució perquè sembli una llar, com tenir professionals conscients de les particularitats dels infants ajuda a oferir un millor acompanyament.
39	San Martino (2014)	Considerar la identitat i orígens de l'infant adoptat	Context de l'infant adoptat Suport professional especialitzat	Educació i orientació	La importància d'integrar a l'àmbit familiar adoptiu la família biològica possibilita que l'infant vagi integrant la seva identitat passada i la vagi incorporant a la nova.

TAULA 1. COMPENDRE D'ON S'ORIGINA LA COMPLEXITAT DE L'ESTABLIMENT DEL VINCLE AFECTIU EN EL SI D'UNA ADOPTIVA

Id	Autores/ autors	Objectius de l'estudi	Categoria d'estudi	Proposta d'acció	Resultats
40	San Román (2019)	Contemplar la globalitat de l'adopció	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Orientació socioeducativa	Explicació detallada de tot el que comporta l'adopció, totes les dificultats que ha d'afrontar l'infant i el repte de contenir-les i acompanyar de la família.
41	Siegel (2010)	Determinar l'impacte del trauma en el cervell	Trauma complex	Educació, orientació i intervenció	Totes les parts malmeses del cervell, a causa del mal tracte en edats primerenques, poden arribar a sanar-se sempre i quan l'entorn de l'infant canviï i es torni saludable.
42	Spitz (1972)	Aprofundir sobre com influeixen els primers anys de vida en una persona	Institucions residencials Vincle	Educació i orientació	Com afecta el mal tracte en la primera infància, la institucionalització, la manca d'aferraments estrets amb la primera figura vincular.
43	Solé (2019)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament sociofamiliar	Suport socioeducatiu a famílies en situació de risc	Educació, orientació i intervenció	Acompanyar en l'exercici de la «parentalitat positiva», per mitjà d'un treball sociofamiliar responsable lluny de la omnipotència.
44	Vilaginés (2007)	Considerar la no idealització de l'adopció	Context de l'infant adoptat Context de la família adoptiva Suport professional especialitzat	Educació, orientació i intervenció	El llibre transmet l'altra cara de l'adopció, aquella no idealitzada. Les problemàtiques les quals arriba l'infant, les expectatives de les famílies, la manca de professionals preparats...
45	Winnicott (2022)	Comprendre els problemes bàsics, entre mares i fill/es, que succeeixen en la primera infància	Família, trauma i vincle	Educació, orientació	Una guia que analitza les necessitats bàsiques que tot bebè necessita.
46	Yehuda (2019)	Investigar sobre com exercir un bon acompanyament a infants que pateixen trauma	Família, trauma i vincle	Educació, orientació	El testimoniatge possibilita posar en context de les situacions, tant des de la perspectiva de l'infant, com el de la família o els professionals.

Taula 1: Font: elaboració pròpia a partir de Rodríguez (2021)

5. RESULTATS

Un cop revisats els documents escollits, amb la seva lectura comprensiva i la comparació entre tots ells, la revisió bibliogràfica ha generat les següents categories d'anàlisi:

- Adopció
- Vincle
- Context de l'infant adoptat: adversitat primerenca, identitat i orígens
- Institucions residencials de protecció a la infància
- Context de la família adoptiva: factors de risc
- Suport professional

A partir de la recollida de troballes, la recerca bibliogràfica planteja un anàlisi crític que aspira arribar a possibles resultats relacionats amb la temàtica principal del treball: la complexitat de l'establiment del vincle afectiu en el si d'una família adoptiva.

5.1. Complexitat de la relació intrafamiliar en el sí de la llar adoptiva

Algunes famílies, per moltes mesures que s'haguessin posat en marxa, i tan ràpid com fos possible i que ens haguéssim dedicat en "cuerpo y alma" en acompanyar-los, les coses no haguessin anat bé perquè hi ha una estructura en la dinàmica familiar molt rígida que realment veus que allà no hi cabia aquest projecte. Per molt que haguéssim estat assistint al costat des del primer dia que van arribar amb la seva criatura, difícilment les coses haguessin funcionat a nivell de vincle i establir una bona aliança entre pares i fills (Tècnica de servei de post-adopció a Garcia, 2020, p. 285).

Tal com s'observa en el Marc Teòric de la revisió, existeixen una sèrie de factors, tant en l'infant adoptat com en la família adoptiva, que provoquen símptomes de patiment. L'arribada d'un fill/a a la llar adoptiva implica un encreuament entre dues històries que són desconegudes entre si: la d'un infant que necessita una família, i que carrega un sentiment d'abandó i pèrdua; i la d'uns adults que anhelan ser pares/mares i que contenen unes expectatives, dols i desitjos sovint imaginaris. Històries que impulsen a adoptats i a adoptants a construir-ne una de nova en comú, que té com a objectiu principal la creació d'una família (Rosser i Mayordomo, 2011).

La distància i falta de vincles afectius entre l'infant i la família adoptiva es comença a percebre en la fase inicial d'adaptació i durant el procés de construcció de la família. Els/les professionals de la post-adopció afirmen que és normal aquesta desconexió per

la desconexió que hi ha entre ambdues bandes (Vilaginés, 2007). Per un costat, considerant les adversitats primerenques de l'infant adoptat, és habitual que quan aquest contacta amb les pròpies emocions hi hagi un distanciament amb la família adoptiva, ja que automàticament el seu cervell es connecta a la seva història traumàtica (Siegel, 2010), fent emergir les por, incerteses i emocions relacionades amb el que ha viscut abans de l'adopció (Baita, 2015). Per l'altre, que això reactivi les inseguretats de la família adoptiva, possiblement imposades per les expectatives i la seva pròpia història vincular; que aparegui la frustració per no haver aconseguit una família normativa, amb unes relacions afectives d'aferrament reajustades d'immediat (Rosser i Mayordomo, 2011).

D'acord amb Baita (2017), les altes expectatives envers al nou membre de la família, i l'afany de voler ser com una família biològica dificulta encara més el vincle afectiu. Per això, l'autora recalca (2017):

A los padres adoptantes puede costarles entender que un niño de 5 años tenga conductas regresivas, y si un púber presenta conductas de robo anticipan inmediatamente que -sin saberlo- han adoptado un futuro delincuente. Querer a alguien que no se conoce y cuyo comportamiento no se comprende puede ser una tarea altamente compleja (n.d.).

De manera que, convé que la família contempli que les adversitats primerenques de vinculació de l'infant repercuteixen en les relacions que es generen posteriorment i que això pot afectar a la manera de percebre, interpretar i comportar-se amb els nous pares/mares (Palacios, 2009). Així és que, en el moment de l'arribada, la família adoptiva haurà d'exercir una criança no convencional que consideri les particularitats de l'infant adoptat (Forbes i Post, 2012).

Haver estat institucionalitzat provoca haver rebut un tracte afectiu i una estimulació nul·la o molt deficitària, a causa de la sobrecàrrega d'infants que hi ha als recursos residencials. Això pot comportar a l'infant, per una part, grans dificultats per a parar atenció en estat passiu, per l'altra, una activitat frenètica i descontrolada. També, les rutines diàries marcades per la institució poden limitar el desenvolupament de les habilitats per a manejar els canvis i les transicions (San Román, 2019). La rotació de personal que hi ha als centres residencials produeixen, tanmateix, la inseguretat de no saber què passarà a curt termini (ibíd.). Per tant, un cop el fill/a arriba a la nova llar és possible que tendeixi a obsessionar-se a mantenir el control del que passa al seu voltant, a trobar-se en un estat d'alerta constant que el derivi a l'ansietat i a l'estrès; a mostrar-se indiferenciat amb els adults i a tenir dificultats d'aferrament (Rygaard, 2008). És convenient que la família sigui compassiva i prengui en consideració el tracte institucional, quines són les seqüeles

físiques, cognitives i emocionals que ha produït en el seu fill/a (Reinoso, 2019), integrar la lògica que l'infant presenta: RDSM i els problemes de vinculació (Rygaard, 2008).

Malgrat tot, una adopció exitosa no ha de perquè estar absent de dificultats, sorgiran problemes, però el seu èxit només en dependrà la capacitat de la família adoptiva, els seus mecanismes i habilitats per a resoldre la problemàtica i possibilitar la connectivitat mútua (Winnicott, 2022). Per això és necessària la responsabilitat d'atendre les demandes del fill/a, i tenir present que la vinculació també pot estar afectada per les dificultats que els adults presenten en la transició a la paternitat adoptiva (Brodzinsky *et al.*, 2011).

El que determina l'èxit de la relació intrafamiliar adoptiva és la sensibilitat de la figura d'aferrament adulta, la seva capacitat i disposició per a comprendre les senyals de l'infant, saber-les interpretar adequadament i respondre a elles de forma ràpida i apropiada (Barudy i Dantagnan, 2010). Doncs, és de vital importància que les famílies hagin superat els seus dols i que, si cal, exerceixin un treball personal que els serveixi per a baixar les expectatives i guarir les seves pròpies ferides, sempre i quan aquestes interfereixen en la cura de l'infant adoptat (Rosser i Mayordomo, 2011).

Igualment, si l'infant mostra obertura, la família ha de donar importància a la comunicació dels orígens en la creació de la seva identitat (San Román, 2019). Estar oberta a possibles preguntes, integrar les diferències culturals, ètniques o racials, saber acompanyar en moments de dol per la pèrdua pot ajudar a l'infant a acceptar millor qui és i d'on prové (Marre, 2010a).

Cal pensar, doncs, que l'adopció no deixa de ser una experiència traumàtica per a l'infant, un inconvenient a l'hora de construir vincles afectius. De manera que, la família adoptiva ha de tenir coneixements sobre adversitat primerenca, i ha de saber abraçar les particularitats del fill/a adoptat. Tanmateix, exercir una criança flexible que estigui especialitzada en aferrament i trauma, i que estigui dissenyada per a satisfer les necessitats complexes dels infants vulnerats (Purvis, 2023). La principal funció de la família adoptiva és la de facilitar la recuperació del vincle emocional que s'ha perdut o malmès en la primera infància. En paraules de Garcia (2023):

En adopción y acogimiento no solo existe el trauma por aquello que pasó y tendría que haber pasado durante esa etapa en la que el niño, niña o adolescente no estaba siendo protegido. También existe el trauma por no poder/querer observar y atender, dentro de la familia adoptiva/acogedora las necesidades derivadas de ese trauma primario (n.d.).

5.2. L'educador/a social com a suport professional

La figura de l'educador/a social és fonamental als centres residencials de protecció a la infància i en l'acompanyament sociofamiliar. Atenent els Documents Professionalitzadors (ASEDES, 2007), l'Educació Social no deixa de ser «una professió de caràcter pedagògic, generadora de contextos educatius i accions mediadores i formatives» (p. 11). Per tant, una professió possibilitadora de canvis.

5.2.1. Acompanyament institucional

Les funcions singulars i compartides de l'educador/a social, amb respectives competències, són una eina necessària a l'hora de executar l'acte educatiu a les institucions residencials. Nogensmenys, convé considerar que per al professional és un repte introduir i mantenir els continguts culturals en aquests tipus de centres (Moyano, 2010). Saber quina és la metodologia educativa adient per a la transmissió-adquisició de patrimonis culturals (en un sentit ampli) a infants que han patit greus danys emocionals i que presenten un RDSM força deficitari, requereix de tenir coneixements sobre l'adversitat primerenca (Redondo *et al.*, 2012).

Segons apunta Reinoso (2019), els infants que han estat institucionalitzats abans dels tres anys és possible que no hagin establert mai un vincle sa, a causa de què no s'ha produït el desenvolupament natural del mecanisme de vinculació, pels talls en l'establiment d'aquestes relacions emocionals. Així és que, és interessant que els/les educadors/es socials parteixin d'aquest coneixement a l'hora d'exercir l'acte educatiu, per no incentivar la violència institucional (Redondo *et al.*, 2012). Tenir formació i estar sensibilitzats amb l'adversitat primerenca és la clau per a saber exercir un millor tracte institucional. Forjar uns bons vincles educatius amb els infants institucionalitzats possibilitarà canvis que es veuran reflectits, positivament, en l'arribada a la llar adoptiva (Palacios i Román, 2011).

5.2.2. Acompanyament sociofamiliar

Quant a l'acompanyament sociofamiliar, convé ressaltar l'art 5 de les Normes Deontològiques Generals dels Documents Professionalitzadors (ASEDES, 2007), el qual exposa que és essencial entendre la situació familiar en conjunt a fi de saber com inserir-hi.

En el cas que ens ocupa, és convenient reconèixer quines són les necessitats dels infants adoptats i saber per què no poden ser cobertes adequadament per la família adoptiva. Segons asseguren Vilaginés (2007) i Garcia (2020), cal comptar amb professionals

especialitzats en adopció per a poder penetrar en les particularitats de la globalitat de la família adoptiva i així identificar l'origen de la dificultat del vincle afectiu. Nogensmenys, i d'acord amb el que apunta el Marc Teòric, hi ha una clara mancança de recursos professionals especialitzats en acompanyament a la post-adopció (Benet *et al.*, 2023). Això implica una atenció insuficient al conjunt de la família adoptiva.

Per tant, en relació amb l'acompanyament sociofamiliar, la revisió bibliogràfica agafa com a referent Solé (2019), que s'assenta en la Recomanació (2006) i la «parentalitat positiva» per a proveir de recursos a les famílies, en la generació de vincles afectius amb els seus fills/es. Ara bé, a l'hora d'executar un treball sociofamiliar, Solé no es dirigeix directament a les famílies adoptives quan exposa la problemàtica.

Així doncs, la revisió bibliogràfica insisteix amb la idea que els i les professionals comptin amb un mínim de formació o coneixements sobre adopció, vincle i trauma. Així, sensibilitzar-se amb les particularitats dels infants adoptats (Vilaginés, 2007) i fer un abordatge sociofamiliar conscient i de millor qualitat (Redondo *et al.* 2012).

6. DISCUSSIÓ

La revisió bibliogràfica presentada posa de manifest que l'establiment del vincle afectiu en la si de la família adoptiva és un tema que nombrosos autors/es s'han dedicat a estudiar amb profunditat. Donada la importància que li donen professionals i famílies adoptives a l'aferrament, queda palès que convé prendre mesures per a afavorir-ne la seva construcció.

Les troballes bibliogràfiques realitzades fins al moment indiquen que existeixen varis factors, connectats entre si, que condueixen a la complexitat de l'establiment del vincle afectiu intrafamiliar adoptiu.

D'entrada, la majoria d'autors/es que han intervingut en la revisió bibliogràfica i han investigat a fons el fenomen de l'adopció coincideixen en la importància de l'aferrament primerenc, extret de la teoria de Bowlby (2014), per a justificar els comportaments i maneres de vincular-se dels infants adoptats. Concretament, les seves obres exposen com l'experiència de vinculació amb la primera figura referent pot tenir conseqüències determinants en el desenvolupament i en les etapes de vida de la persona.

Altrament, tant la literatura com els estudis i articles científics triats per a la revisió bibliogràfica s'avenen a dir que les experiències traumàtiques viscudes en la primera infància poden malmetre la capacitat de mentalització, i es pren a com a referència Siegel (2010). A banda, Baita (2015 i 2017) insereix a fons en el trauma i en els efectes que

produeix de bloqueig, trasbalsant la percepció de seguretat de la persona o, fins i tot, anul·lant-la. Estudis com els d'Ainsworth (1978) informen que la privació, l'estrès, la negligència, l'abandonament, violència... viscuda en la primera infància i relacionada amb les figures d'aferrament produeixen en l'infant patrons de vincle nocius que es traslladen a la vida quotidiana i arriben a l'adultesa, afectant la relació amb els altres. En aquest sentit, Rygaard (2008) recolza la idea del TAR i la connecta a aquells infants que han passat adversitats tan profundes que són incapaços d'establir vincles d'aferrament segurs i que, per tant, són difícils de tractar amb mètodes tradicionals de psicoteràpia. Per la contra, Purvis (2010 i 2023) i Forbes i Post (2012) defensen que els problemes de conducta que mostren els infants que han patit adversitat primerenca es poden minimitzar amb intervencions assentades en el trauma, a través d'estratègies i pautes que fomentin una relació basada en la confiança entre l'infant i l'adult. Winnicott (2022) i una bona part dels autors de la revisió bibliogràfica insisteixen en la responsabilitat i actitud de la família adoptiva, si el desitja és que hi hagi una bona convivència a la llar.

Paral·lelament, la revisió bibliogràfica pren com a referència els estudis de Spitz (1972) per a indicar que les relacions d'abandonament i negligència que exerceixen els recursos residencials poden alimentar encara més el trauma complex que pateixen els infants institucionalitzats. S'observa doncs, que les fonts usades sobre el tracte institucional coincideixen en la importància de la cura i la comprensió cap a les adversitats primerenques dels infants. De fet, Redondo *et al.* (2012) sostenen la importància de què els centres residencials tinguin a professionals especialitzats, formats i entrenats en adversitat primerenca. Davant d'això, Palacios i Román (2011) asseguren que la manca de professionalitat i el maltracte institucional contribueixen a desenvolupar, amb més probabilitat, problemes d'adaptació en la nova vida familiar. De manera que, cal abordar el tracte institucional per a no re-traumatitzar els infants internats.

Quant al context de la família adoptiva, convé subratllar les obres escrites de Barudy i Dantagnan (2008 i 2010), Vilagines (2007), Marre (2010a i 2010b), San Román (2019), Rosser i Mayordomo (2011), entre altres. Ara bé, la revisió bibliogràfica destaca, en especial, els estudis realitzats per Garcia (2020), que aprofundeixen en la problemàtica familiar adoptiva mitjançant dades i entrevistes a professionals i a famílies adoptives.

Simultàniament, altres autors/es triats per a la revisió bibliogràfica certifiquen l'existència de factors de risc en la família adoptiva. Coincideixen en què l'aferrament serà segur o no segons com siguin les motivacions, expectatives, models de criança, acceptació dels orígens del fill/a adoptat, etc. Malgrat tot, el principal risc que es destaca al treball és el de no tenir present el trauma complex que pateixen els infants adoptats, no tenir

coneixements sobre l'adversitat primerenca implica seguir amb actituds inflexibles dins la llar adoptiva (Forbes i Post, 2012).

En relació amb el suport professional, els recursos bibliogràfics cercats posen de manifest la importància de què les famílies adoptives sol·licitin ajut en cas de no aconseguir establir un vincle afectiu segur amb els seus fills/es adoptats. La problemàtica apareix quan aquest suport professional postadoptiu és deficitari o pràcticament nul. Segons indiquen Benet *et al.* (2023), Garcia (2020) i Vilaginés (2007), l'ICAA només es fa càrrec del seguiment preadoptiu, en canvi el postadoptiu es limita a poques sessions i a la derivació a recursos privats. Aquesta falta d'acompanyament posa en risc la relació intrafamiliar. En especial, vulnera encara més l'infant adoptat, ja que l'opció de moltes famílies és la de no acudir a cap servei de suport privat.

La idea de què un cop l'infant arriba a la llar adoptiva tots els seus mals desapareixen és un mite que cal erradicar (San Román, 2019). D'acord amb autors/es esmentats a la revisió, l'Administració hauria de considerar l'existència de dificultats a l'hora de forjar vincles afectius (des de zero) amb infants que no saben què és aferrar-se. Tanmateix, les famílies adoptives haurien d'estar preparades i formades en aquest àmbit, per a saber criar els fills/es adoptats des de la consciència i comprensió (Vilaginés, 2007). És per això que s'hauria d'aprofundir en la realitat d'aquests infants i preparar a aquells/es adults (professionals i famílies adoptives) que s'hagin de fer càrrec de la seva cura i reparació.

Per acabar amb la Discussió, la revisió bibliogràfica vol fer una especial referència a l'apartat que parla sobre la figura de l'educador/a social i el suport a la família adoptiva. S'ha de dir que, tot i que des del camp de l'Educació Social es parla de la vulnerabilitat dels infants adoptats, a causa de les adversitats viscudes abans de l'adopció [(San Román, 2019) i (Reinoso, 2019)], no s'ha trobat informació especialitzada en intervenció i acompanyament sociofamiliar adoptiu. A més, les investigacions de Benet *et al.* (2023) corroboren l'escassetat de centres de post-adopció centrats en l'àmbit sociofamiliar. De manera que, el treball presentat ha hagut de prendre com a referència i guia els Documents Professionalitzadors (ASEDES, 2007), Herbart ([1806] 1983) i a Solé (2019) per a la intervenció a les famílies adoptives. Tot i això, no és suficient. La revisió bibliogràfica recomana que el camp de l'educació social abordi amb més profunditat les particularitats d'aquests infants i les seves famílies adoptives. Tenint en compte les reflexions dels autors/es triats per a la revisió, fer un acompanyament de qualitat amb la família adoptiva requereix de professionals que comptin amb formació o amb un mínim de coneixements sobre adopció, vincle i trauma (Vilaginés, 2007).

7. CONCLUSIONS

Els resultats de la revisió bibliogràfica confirmen que la dificultat del vincle afectiu en el si de la família adoptiva és un fenomen que es pot donar amb facilitat a causa de la intervenció de nombroses variables. És per això que el treball presentat proposa una sèrie d'objectius, lligats a la problemàtica de la recerca, que possibiliten la troballa d'informació i arriben a possibles conclusions.

La primera conclusió detalla la rellevància de l'aferrament en la primera infància, com el desenvolupament de la personalitat i la futura conducta de l'infant estan connectats amb el resultat que provoquen les experiències traumàtiques i la relació que hi ha hagut amb la primera figura vincular. De manera que, quan l'infant es separat de l'entorn disfuncional en el qual viu, és necessari establir-lo en un ambient favorable i de reparació. Això vol dir, un centre institucional que estigui a l'alçada de les circumstàncies i una família adoptiva que vetlli pel seu desenvolupament i benestar emocional. Aquí rau la importància de què tant professionals com famílies adoptives tinguin un mínim de formació o coneixements en adversitat primerenca. Això possibilitarà un acompanyament compassiu, en la vulnerabilitat de l'infant, i que el vincle afectiu sigui una realitat en la llar adoptiva.

La segona conclusió sosté que, en cas que la família adoptiva sigui incapaç de contenir els símptomes de malestar de l'infant adoptat i la relació es torni insostenible, és de vital importància acudir a un servei de post-adopció, encara que s'hagin de pagar honoraris. Tenir coneixements sobre adversitat primerenca impulsa a la família a buscar els recursos adients: professionals especialitzats en adopció, vincle i trauma.

La tercera i última conclusió exposa la importància de què tota la informació cercada per a la realització d'aquesta revisió bibliogràfica arribi al màxim de persones possibles, principalment a famílies adoptives i a professionals que treballen tant en recursos residencials de protecció a la infància com en l'àmbit sociofamiliar. Comptar amb formació pedagògica i social, especialitzada en vincle i trauma, té un gran pes a l'hora d'impartir la praxi des d'un acompanyament a la vulnerabilitat de l'infant.

Així doncs, val la pena dir que la revisió bibliogràfica ha pogut acomplir amb cadascun dels objectius específics presentats, donant per assentat l'objectiu general, el qual certifica la importància d'establir vincles afectius dins del si de la família per adopció, per a la salut emocional de tots els seus membres.

Per acabar, convé recalcar que l'àmbit de l'adopció és tan extens que es podrien exercir diverses recerques o revisions que mostressin les dificultats per les quals passen les persones adoptades. Primerament, seria interessant efectuar un estudi que exposés la

manca d'acompanyament conscient que existeix en l'àmbit de l'educació: la idealització que tenen alguns/es docents sobre el concepte d'adopció i passar per alt les necessitats reals de l'alumne adoptat, o l'etiquetatge que reben aquests/es quan el que necessiten és que siguin compreses les seves adversitats primerenques. Segonament, no estaria de més executar un treball d'investigació que estigués relacionat amb la construcció de la identitat dels infants adoptats racialitzats. Tercerament, convindria valorar la importància dels orígens biològics, efectuar una revisió bibliogràfica que manifestés els reptes que apareixen durant el transcurs de la cerca. Finalment, seria recomanable fer un treball que contingués diferents propostes socioeducatives que abordessin el vincle afectiu en el si de la família adoptiva. Tanmateix, projectes que donessin eines als infants adoptats per a l'adquisició d'habilitats socials. Tot des de la comprensió i coneixement de l'adversitat primerenca, des de la particularitat de l'infant adoptat.

8. BIBLIOGRAFIA

Adopció. (n.d.). A Gran Enciclopèdia Catalana. Recuperat de https://www.enciclopedia.cat/cerca/gec?search_api_fulltext=adopci%C3%B3&field_faceta_cerca_1=All

Agència Estatal Butlletí Oficial de l'Estat. *Llei 37/1991, de 30 de desembre, de la Comunitat Autònoma de Catalunya*. Butlletí Oficial de l'Estat (BOE), núm. 45 (1992). <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-4166>

Agència Estatal Butlletí Oficial de l'Estat. *Instrumento de ratificación del Convenio relativo a la protección del niño y a la cooperación en materia de adopción internacional, hecho en La Haya el 29 de mayo de 1993*. Butlletí Oficial de l'Estat (BOE), núm. 182 (1995). <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1995-18485>

Ainsworth, M. [Mary]. (1978). *Patterns of Attachment – a Psychological Study of the Strange Situation*. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale.

ASEDES. (2007). *Documents Professionalitzadors. Codi Deontològic de l'educador i l'educadora social. Catàleg de Funcions i Competències de l'educador i l'educadora social*. Barcelona: ASEDES. <http://www.eduso.net/archivo/docdow.php?id=177>

Baita, S. [Sandra]. (2015). *Rompecabezas: una guía introductoria al trauma y la disociación en la infancia*. Editorial: Amazon. Ciudad Autónoma de Buenos Aires (Argentina)

Baita, S. [Sandra]. (2017, 12 de juny). La adopción de niños con historias de malos tratos: el encuentro de dos experiencias diferentes sobre el amor. A buenostratos.com. <http://www.buenostratos.com/2017/06/la-adopcion-de-ninos-con-historias-de.html>

Barudy, J. [Jorge] i Dantagnan, M. [Maryorie]. (2008). *Los buenos tratos a la infancia: Parentalidad, apego y resiliencia*. Editorial: Gedisa.

Barudy, J. [Jorge] i Dantagnan, M. [Maryorie]. (2010). *Los desafíos invisibles de ser madre o padre. Manual de evaluación de las competencias y la resiliencia parental*. Editorial: Gedisa.

Benet, S. [Sandra]; Fernández de Arroyabe, G. [Georgina]; Monferrer, I. [Irene]; Muñoz, N. [Núria] i Rivera, X. [Xavier]. (2023). T'Abraçem. Servei d'atenció familiar i individual, especialitzat en adopcions i acolliment. A Cataldo, M.T. [Maria Teresa] (professora col·laboradora). *Direcció i gestió de centres i programes d'educació social*. UOC.

https://drive.google.com/file/d/1xAAxe6OITBhQwwugTwbAbxZJag7aq80W/view?usp=drive_link

Bowlby, J. [John]. (2014). *Vínculos afectivos: formación, desarrollo y pérdida*. Editorial Morata.

Brodzinsky, D. [David]; Schechter, M. [Marshall]; i Marantz, R. [Robin]. (2011). *Soy adoptado. La vivencia de la adopción a lo largo de la vida*. Editorial: Grupo 5.

Cabrera, M.J. [María Jhoana]. (2005). *El hospitalismo según René Spitz*. [Tesi Doctoral]. Universitat de l'Azuay. Cuenca (Equador).
<https://dspace.uazuay.edu.ec/bitstream/datos/988/1/05450.pdf>

Equip Norai (2007). *La inquietud al servicio de la educación. La residencia infantil Norai y sus apuestas pedagógicas*. Barcelona. Editorial: Gedisa.

Erikson, E. [Erik]. (2004). *Sociedad y adolescencia*. Siglo XXI editores.

Forbes, H.T. [Heather] i Post, B.B. [Brian]. (2012). *Beyond Consequences, Logic amb Control*. Beyond Consequences Institute. USA.

Fryd, P. [Paola]; Medina, A. [Armand]; Moyano, S. [Segundo]; Muntané, J. [Joan] i Vicent, M. [Mercè].(2012). *Acompañamiento residencial i infància en risc social*. A Moyano, S. *Acció educativa en institucions de protecció a la infància*. Barcelona: FUOC.

Garcia, L. [Lourdes]. (2020). *La cara oculta de la adopción. Las adopciones internacionales truncadas enCatalunya*. [Tesis doctoral]. Universitat Autònoma de Catalunya. La cara oculta de la adopción: -Dipòsit Digital de Documents de la UAB.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=275038>

Garcia, V. [Vandita]. (2023, 23 de novembre). *Algunas familias adoptivas / acogedoras se quedan en ese trauma inicial, que muchas veces se identifica solo con el posible abandono, cuando antes de ser adoptadxs o acogidxs hemos podido sufrir diferentes situaciones que han podido dar lugar a que tengamos diversos traumas* [actualització de Facebook].
https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02zAETHngfUjDh5ss9zMbXfu7bKT1VLrZUFYXRrEmubpdzotnZTNn6e3eqyCRXUJZpl&id=100078729614646

Generalitat de Catalunya [GENCAT] (2021). *Adoptar un infant*. Departament de Drets Socials. ICAA. A [gencat.cat](https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/acolliments_i_adopcions/adopcions/adoptar_infant/).
https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/acolliments_i_adopcions/adopcions/adoptar_infant/

Herbart, J.F. [Johann Friedrich]. ([1806] 1983). *Pedagogía General derivada del fin de la educación*. Barcelona: Humanitas.

Jung (2008). *Piel Color Miel*. Editorial: Rossell Fantasy Works.

Marre, D. [Diana]. (2010a). Adopción familiar: una visión antropológica. A Loizaga F. [Félix] (coord.). *Adopción hoy. Nuevos desafíos, nuevas estrategias*. Bilbao: Mensajero.
https://www.academia.edu/330382/Marre_D_2010_Adopci%C3%B3n_familiar_una_visi%C3%B3n_antropol%C3%B3gica

Marre, D. [Diana]. (2010b). Los límites del proceso de 'emparentamiento'. ¿Cuándo un niño o niña [no] deviene en hijo o hija en la adopción transnacional en España?. Fons, V.; Piella, A.; i Valdés, M. (eds.). *Procreación, crianza y género. Aproximaciones antropológicas a la parentalidad*. Promociones y Publicaciones Universitarias. Barcelona: PPU
https://www.academia.edu/1843764/Marre_D_2010_._Los_l%C3%ADmites_del_proceso_de_emparentamiento_._Cu%C3%A1ndo_un_ni%C3%B1o_o_ni%C3%B1a_no_deviene_en_hijo_o_hija_en_la_adopci%C3%B3n_transnacional_en_Espa%C3%B1a

Moyano, S. [Segundo]. (2010). Institucions de protecció a les infàncies. A Fryd, P. [Paola] (coord.). *Bases per a l'acció socioeducativa amb la infància*. Barcelona: FUOC.

Newton, N. [Nancy]. (2010). *El niño adoptado: Comprender la herida primaria*. Editorial: Eidon.

Observatorio Infancia. (2023). *Boletín de datos estadísticos de medidas de protección a la infancia*. Informes, estudios e investigación 2022. Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030.
http://www.observatoriodelainfancia.mscbs.gob.es/estadisticas/estadisticas/PDF/vers1BOLETIN_Proteccion_PROVISIONAL2021.pdf

Organització de les Nacions Unides (1986). *Convención sobre el Derecho a los niños: Declaración sobre los principios sociales y jurídicos relativos a la protección y el bienestar de los niños, con especial referencia a la adopción y la colocación en hogares de guarda, en los planos nacional e internacional, por la Asamblea General de las Naciones Unidas en su resolución 41/85, de 3 de diciembre de 1986*. Nova York. Naciones Unides.
<https://www.oas.org/dil/esp/Declaraci%C3%B3n%20sobre%20los%20Principios%20Sociales%20y%20Jur%C3%ADdicos%20relativos%20a%20la%20protecci%C3%B3n%20y%20el%20bienestar%20de%20los%20ni%C3%B1os%20Republica%20Dominicana.pdf>

Palacios, J. [Jesús]. (2009). La adopción como intervención y la intervención en adopción. *Papeles del psicólogo*, 30 (1), p. 53-62. Universitat de Sevilla. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2880590>

Palacios, J. [Jesús] i Román, M. [Maite]. (2011) . Separación, pérdida y nuevas vinculaciones: el apego en la adopción. *Acción Psicológica*, vol. 8, núm. 2, julio-, 2011, pp. 99-111. Universidad Nacional de Educación a Distancia. Madrid. <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=344030766008>

Purvis, K. [Karyn]. (2010). *El niño adoptado*. Editorial: Medici.

Purvis, K. [Karyn]. (2023). «Investigación». Karyn Purvis Institute Of Child Development. A child.tcu.edu. Texas Christian University. (USA). Recuperat de <https://child.tcu.edu/investigacion/#sthash.Vg28UIZ7.dpbs>

Redondo, E. [Elena]; Muñoz, R. [Ramón]; i Gómez de Cádiz, B.T. [Bárbara]. (2012). *Manual de Buena Práctica para la Atención Residencial a la Infancia y Adolescencia. Estándares de calidad para la atención a los niños y adolescentes en dispositivos residenciales*. Capítol IV: Organización y gestión de la atención residencial. Federación de Asociaciones para la Prevención del Maltrato Infantil (FAPMI). Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. <https://www.vitoria-gasteiz.org/wb021/http/contenidosEstaticos/adjuntos/es/90/24/29024.pdf>

Reinoso, M. [Marta]. (2019). Desenvolupament evolutiu i vivències en l'adopció. A Solé, J. [Jordi] (Coord.). *Adopció i Acolliment Familiar*. Barcelona: FUOC.

Rodríguez, J. [Julio]. (2021). El Treball Final de Grau en format d'article de revisió. Orientacions per a la seva elaboració. A Cassián, N. [Nizaiá] (Coord.). *Treball de Final de Grau*. Barcelona: FUOC.

Rosser, A. [Ana]. i Mayordomo, I. [Isabel]. (2011). El desarrollo vincular de los menores adoptados. Intervención a la luz de la teoría del apego. En: VV.AA. La teoría del apego en la promoción de la salud: creando redes. Madrid: Psimática. Cap.10, pp. 133-146. Universitat d'Alacant. https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/41080/1/Desarrollo_vincular_de_los_menores_a_doptados.pdf

Rygaard, N.P. [Niels Peter]. (2008). *El niño abandonado. Guía para el tratamiento de los trastornos de apego*. Editorial: Gedisa.

Salamanca, L. [Lorenzo]. (2018). El maltrato institucional a los niños y niñas: Una aproximación desde la praxis socioeducativa con niños y niñas en desventaja. *RES, Revista de Educación Social*, núm. 27. https://eduso.net/res/wp-content/uploads/2020/06/maltrainstitu_res_27.pdf

Sambola, G. [Gemma]. (2020). *Pensar els espais, donar un lloc. Pràctica educativa en espais de vida per a infants i adolescents tutelats*. València: Nau llibres.

San Martino, M. [Marta]. (2014). Identidad y orígenes en el menor adoptado. *Temas de psicoanálisis*, núm. 8. http://www.escueladefamiliasadoptivas.es/wp-content/uploads/2015/04/4617_d_PDF-San-Martino.pdf.

San Román, B. [Beatriz]. (2019). L'adopció. A Solé, J. [Jordi] (Coord.). *Adopció i Acolliment Familiar*. Barcelona: FUOC.

Siegel, D. [Daniel]. (2010). *La mente en desarrollo. Cómo interactúan las relaciones y el cerebro para modelar nuestro ser*. Editorial: Desclee de brouwer.

Spitz, R. [René]. (1972). *El primer año de vida del niño. Génesis de las primeras relaciones objectales*. Editorial: Aguilar. <https://psicologiaen.files.wordpress.com/2016/12/spitz-el-primer-ac3b1o-de-vida.pdf>

Solé, J. [Jordi]. (2019). El treball social i educatiu des del sistema de protecció a la infància i l'adolescència. A Solé, J. [Jordi] (Coord.). *Adopció i Acolliment Familiar*. Barcelona: FUOC.

Vilaginés, C. [Carme]. (2007). *L'altra cara de l'adopció. Aspectes emocionals que no s'expliquen*. Editorial: L'esfera dels llibres.

Winnicott, D.W. [Donald]. (2022) *Los bebés y sus madres*. Editorial: Paidós.

Yehuda, N. [Na'ama]. (2019). *Comunicar el trauma. Criterios clínicos e intervenciones con niños traumatizados*. Editorial: Desclée De Brouwer.